

Kildebank til Jødiske stemmer fra Holocaust

Vi gjorde også modstand

Tema 16

At sabotere nazisterne – var at gøre modstand

Denne kildebank består af uddrag af forskellige europæiske jødiske kilder til Holocaust. Uddragene er gengivet med tilladelse fra rettighedshavere, og må ikke anvendes i andre sammenhænge uden indgåelse af ny aftale herom. Redaktionen har bestræbt sig på at finde frem til alle rettighedshaverne. Skulle nogen mangle, kontakt venligst redaktionen.

At smugle et brød var at gøre modstand
At undervise i hemmelighed var at gøre modstand
At samle informationer og udbrede illegalt nyhedsbreve var at gøre modstand
At advare og nedbryde illusioner var at gøre modstand
At redde en Torah-rulle – var at gøre modstand
At smugle folk over grænser – var at gøre modstand
At nedskrive begivenheder og skjule optegnelserne var at gøre modstand
At hjælpe mennesker i nød var at gøre modstand
At stå med tomme hænder imod morderne – var at gøre modstand
At gøre oprør i dødslejrene – var at gøre modstand
At rejse sig i ghettoerne – var at gøre modstand
At fastholde sin menneskelighed var at gøre modstand
At skjule sig var at gøre modstand
At flygte fra ghettoen og leve som partisan – var at gøre modstand
At lytte til musik – var at gøre modstand
At sabotere nazisterne – var at gøre modstand

Digt af Haim Guri & Monia Avrahami:

Opstandens ansigter, (oversat af Therkel Stræde) fra [det israelske ghettokæmpermuseum Beit Lohamei Haghettaots hjemmeside](http://det.israelske.ghettokæmpermuseum.beit.lohamei.haghettaots.hjemmeside)

At sabotere nazisterne – var at gøre modstand

Kontekst

Under Holocaust var jøder i det besatte Europa underlagt forhold, der begrænsede deres muligheder for at stå imod eller undslippe de nazistiske overgreb. Jøder fik systematisk frataget deres borgerrettigheder, job, penge og værdier, deres boliger og til sidst, deres ret til at leve. Mange blev tvangsflyttet til små ghettoer, hvor de skulle arbejde som slaver på nærliggende tyske fabrikker. Senere blev de skudt, tævet ihjel eller sendt til dødslejrene i øst.

Selvom jøder var underlagt den totale nazistiske overmagt, lykkedes det alligevel flere, gennem sabotage, at modarbejde Nazityskland. Det var meget farligt at udføre sabotage, da straffen næsten altid var døden. Sabotage kunne f.eks. være, når jødiske slavearbejdere bevidst arbejdede langsommere eller, at de i det skjulte ødelagde det produkt, som de var tvunget til at fremstille. Sabotage var også jødiske partisaners jernbanesprængninger, ødelæggelser af tyskernes udstyr og direkte angreb på tyske soldater. Fælles for de forskellige former for sabotage var, at de var jødiske forsøg på at modarbejde det magtfulde Nazityskland.

I sommeren 1941 etablerede nazisterne en ghetto i den litauiske by Kaunas, Kovno-ghettoen. Op mod 30.000 jøder fra byen og omegnen blev tvunget til leve her. De, der kunne, blev sat til slavearbejde på virksomheder og fabrikker, der blev opført i og ved ghettoen.

En af de indsatte i ghettoen, Moshe Segalson, fortalte senere, hvordan jøderne saboterede arbejdet på fabrikkerne.

Moshe Segalson om arbejdet i Kovno-Ghettoen

"På blikkenslager- og malerafdelingerne skulle man reparere [...] og lave Madbeholdere (drikkebægre og madgryder af aluminium) til det tyske militær.

Da afdelingen åbnede i begyndelsen af 1942, var den første ordre 4.000 drikkekar og gryder.

I det trekvarte år afdelingen eksisterede blev der leveret i alt 460 stk. De fleste af de øvrige blev brugt til de jødiske arbejdere i bybrigaderne og til partisanbevægelsen.

Resten forblev på en udstilling for de besøgende medlemmer af kommissionerne, der plejede at komme for at inspicere. [...]

1.200 mænd og kvinder arbejdede i skrædderafdelingen. Deres arbejde bestod hovedsageligt i at reparere (tyskernes) militærbeklædning.

Ved reparation af tøjet kunne nogle dele skæres op og en del af det kunne bruges [...] i ghettoen.

Tøjet ville blive skåret op, farvet og derefter forvandlet til civilt tøj. I skomagerafdelingen [...] blev de bedre sko byttet til dårligere og de ubrugelige sko."⁹³

<p>Hvad fortæller Moshe om tvangsarbejdet i Kovno-ghettoen?</p>	
<p>Hvordan tænker I, at det modarbejdede tyskerne?</p>	

Selma van de Perre (f. 1922) var hollandsk jøde, og var frem til juni 1944 medlem af en hollandsk modstandsgruppe. I juni 1944 blev hun stukket til Gestapo og sendt til en lille koncentrationslejr ved den hollandske by Vught. Her blev hun sat til tvangsarbejde på en nærliggende fabrik, der fremstillede gasmasker til det tyske militær.

Selma overlevede Holocaust, og skrev siden sine erindringer.

Selma van de Perres erindring om arbejdet på gasmaske-fabrikken i Vught

"Efter jeg havde arbejdet der i nogle få dage, fortalte kvinden over for mig, at jeg ikke skulle stramme skrueerne for meget [...] kun tilpas løst.

Kvinden for enden af produktionslinjen, der havde til opgave at kontrollere maskerne og lægge dem i en trækasse, vendte det blinde øje til.

Hun var med i sammensværgelsen.

På den måde gjorde vi så mange masker, som vi kunne, ubrugelige. Sandsynligvis i tusindvis."¹⁹⁴

<p>Hvad skulle Selma producere på fabrikken, og hvordan gjorde hun det?</p>	
<p>Hvordan modarbejdede det tyskerne?</p>	
<p>Der er gået lang tid imellem Selmas oplevelser og det tidspunkt, hvor hun skrev en bog om det. Hvordan tror I, at det har påvirket, hvad Selma husker?</p>	

Leon Kahn (f. 1925, d. 2003) blev født i den lille by Eisiskes i nærheden af Litauens hovedstad Vilnius. I 1941 erobrede Tyskland området og med lokal opbakning begyndte forfølgelsen og drab på jøder. Leon søgte sammen med sin far, bror og søster tilflugt i de polske skove. Nogle bønder gav dem husly og mad. I 1942 sluttede Leon sig til partisanerne. Her fik han militær træning. Han blev ekspert i jernbanesabotage og afsporing af tyske tog.

Leon overlevede Holocaust, og nedskrev sidenhen sine erindringer i bogen 'Ingen tid til at sørge'

Leon Kahns erindring om livet som partisan

"Vi fik en forsyning med engelske magnetiske miner. De lignede cigarkasser og havde en blyantlignende tidsindstillelig tændmekanisme.

Vi kunne indstille minen, så den sprængte to timer senere. Det var enkelt at placere de magnetiske miner på togvognene. Og det var svært at skelne dem fra den metaloverflade, de var placeret på [...].

Vi brugte også andre metoder [...].

Vi forsynede Josephine, en ung polsk kvinde, med en langsomt-virkende, men dødelig gift. Ind imellem lavede Josephine mad til tyske soldater, der med tog blev transporteret til fronten. [...]

Så når en stor troppetransport passerede gennem Varena, kunne hun hælde gift i deres madforsyninger.

Indimellem hørte vi om mystiske dødsfald af hele troppetransporter nær ved fronten.¹⁹⁵

<p>På hvilke måder saboterede Leon og hans gruppe tyskerne?</p>	
<p>Leons bog hedder 'Ingen tid til at sørge'. Hvad kan det betyde, hvis I ser det fra de jødiske partisaners side?</p>	

Max Grosblat (f. 1922, d. 2003) var polsk jøde. I 1941 invaderede Tyskland Dubno, hvor Max og hans familie boede. Byens jøder blev samlet i en ghetto. I oktober 1941 blev 3.000 af dem myrdet, blandt dem var Max' forældre og brødre. Det lykkedes Max at undslippe. I 1943 sluttede han sig til partisangrupper i de omkringliggende skove.

Max overlevede Holocaust, og blev siden interviewet om hans oplevelser.

Interview med Max Grosblat om livet som partisan

"Da jeg sluttede mig til partisanerne i februar 1943, var vi omkring 200 i denne partisan-gruppe.

I april 1944 var der omkring 2.000, og jeg var med i ledelsen.

De (partisanerne) vidste, at de kunne stole på mig, for jeg var ikke bange.

Jeg bekymrede mig ikke om, at jeg kunne blive dræbt. Jeg var der for at dræbe så mange tyskere, som jeg kunne, for at tage hævn.

Vi sprængte broer.

Og når tyske toge kørte mod fronten med ammunition og våben, lagde vi dynamit under sporene.

Du skulle holde dig skjult og trække i en snor for at antænde det.

Ingen ønskede at påtage sig det farlige job, så jeg gjorde det.

Og når de (partisanerne) ønskede at finde ud af, om der var tyskere i området, sendte de mig ud for at rekognoscere. De kaldte mig 'Mischka den Frygtløse'.

Vi fik forsyninger fra en flyveplads. Om natten tændte vi bål på pladsens fire hjørner. Flyene landede med våben, sprængstoffer og andet. Vi havde radiokontakt med Moskva.¹⁹⁶

Hvad lavede Max som partisan?	
Hvordan tænker I, at Max gerne vil fremstille sig selv? Hvorfor?	
Hvilke aspekter ved Max' liv som partisan fortæller han ikke om?	

Jack Sutin (f. 1923, d. 2017) var polsk jøde, der kom fra byen Mir i det nuværende Belarus. Da tyskerne i 1941 erobrede Mir, sluttede Jack Sutin sig til de russiske partisaner, der skjulte sig i Nalibocka-skoven. Her blev Jack Sutin og hans kæreste Rochelle del af Simcha Zorins jødiske partisangruppe.

Jack og Rochelle overlevede Holocaust, og de skrev siden en bog om deres tid som partisaner.

Jack Sutins erindring om livet som partisan i Nalibocka-skoven

"Simcha Zorin (en jødisk-sovjetisk partisanleder), en robust midaldrende mand med et stort rødligt overskæg. Der var omkring 300 jøder i den gruppe.

En stærk og ægte jødisk kampstyrke. [...]

Han havde været officer i den sovjetiske hær. Han organiserede gruppen med stabschef og andre militære ledere. De havde enorm magt.

Når de gav dig besked på at tage på madrazzia (hos de polske bønder), gjorde du det, uanset hvad du mente om det.

Vi levede under strenge militariserede former. [...]

Men på den anden side betød det, at der var større chancer for, at vores missioner lykkedes. Vi var nok mænd til at tage kampen op, hvis vi løb ind i en styrke af tyskere eller polakker. [...]

I august 1943 var der en enorm invasion af Nalibocka-skoven. Det var en større operation ... kampvogne ... flyvemaskiner ... soldater og skydere overalt.

Hele partisangruppen flygtede. Men vi anede ikke, hvor vi skulle hen.

Vi fandt senere ud af, at der havde været to tyske hærdivisioner involveret. Dvs. næsten 20.000 tyske tropper. Der fik støtte fra det polske politi. Hele Nalibocka-skoven var omringet.

Tyskerne havde besluttet at stoppe partisan-aktiviteten.

Det var et problem for dem, at deres tog og lastbiler blev sprængt i luften. Og politisk pinte det dem, at de lokale polakker - hvis gårde ofte blev plyndret (af partisanerne) godt vidste, at Nalibocka-skoven ikke var under tysk kontrol. [...].

Målet i det store angreb i august var at omringe alle partisangrupper i skoven og slå dem ihjel en gang for alle."¹⁹⁷

Hvorfor tror I, at der var hård disciplin i partisangruppen?	
Hvorfor omringede og jagtede tyskerne partisanerne i Nalibocka-skoven?	
Hvad fortæller det om partisangruppens aktiviteter og effektivitet?	
Hvordan tror I, at Jack og Rochelle godt vil fremstille deres historie som partisaner?	